

कृषिका (von कृष) f. N. einer Pflanze, *Salvinia cucullata* Roxb. (आ-
लुकाणी), RĪGĀN. im ÇKDr.

कृषक (von 2. कृष् Uṇ. 2, 39. 1) adj. subst. *das Land pflügend, Acker-
bauer* TRIK. 3, 3, 11. H. 890. Sch. an. 3, 28. MED. k. 74. सुभितं कृषके नि-
त्यम् KĀN. 90. — 2) m. *Pflugschar* TRIK. H. 891. H. an. MED. — 3) m.
Stier ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. कृषिक.

कृषत् n. SIDDH. K. 231, a, 7.

कृषर s. कृसर.

कृषाणु m. schlechte Schreibart für कृषानु Feuer Sch. zu AK. 1, 1, 4, 50.

कृषि (von 2. कृष् f. P. 3, 3, 108, Vārt. 8. (कृषि Uṇ. 4, 121. ÇĀNT. 2,
26). SIDDH. K. 247, b, ult. *das Pflügen, Ackerbau* (AK. 2, 9, 2. H. 866);
Saat: कृषिमित्कृषस्व RV. 10, 34, 13. सुत्स्याः कृषीस्त्विह VS. 4, 10, 9, 22.
14, 19, 21. 18, 9. AV. 2, 4, 5. 8, 2, 19. 10, 24. 10, 6, 12. कृषिं कृष्या गोर्धनात्
12, 2, 37. 3, 12, 4. कृषिंशित 10, 5, 34. TS. 7, 1, 11, 1. ÇAT. Br. 7, 2, 2, 7. 8,
6, 2, 2. TAITT. Br. 3, 1, 2, 5. P. 5, 4, 58. M. 1, 90, 3, 64, 165. 8, 410, 10, 79.
82—84. 90, 116. MBH. 1, 2475, 2804, 2, 252, 3, 11294, 13, 525, 4232. BHAG.
18, 44. SUND. 2, 24. BHARTṚ. 2, 34. PAÑKAT. 1, 12, 174, 8. कृषिकर्मन् 7, 9. कृ-
षिफलम् MEGH. 16. कृषिं (= कृषिफलं) चापि कृषीवलः (नामोति) JĀGĀ.
1, 275. अनावृष्ट्या कृषिर्नष्टा DHŪRTAS. 76, 18. कृषी MBH. 1, 7207. Der
Ackerbau personif. ÇAT. Br. 11, 2, 3, 9. — MBH. 3, 2563 wird कृषि bei
der Herleitung des Namens कृष durch भू Erde erklärt.

कृषिक (von कृषि) Uṇ. 2, 41. m. 1) *Ackerbauer* AK. 2, 9, 6. H. 890. —
2) *Pflugschar* AK. 2, 9, 13. — Vgl. कृषक.

कृषीवल (wie eben) m. 1) *Ackerbauer* P. 5, 2, 112. 6, 3, 118. Vop. 7,
32, 33. AK. 2, 9, 6. H. 890. M. 9, 38. 10, 90. JĀGĀ. 1, 275. MBH. 2, 210.
Mit. 267, pen. P. 7, 4, 64. Sch. JAVANEÇ. in Z. f. d. K. d. M. 4, 343. —
— 2) N. pr. eines Weisen MBH. 2, 295. — Vgl. अकृषीवल.

कृष्कर m. ein Bein. Çiva's TRIK. 1, 1, 46. — Vgl. कृकर.

कृष्टज (कृष्ट, partic. von 2. कृष्, + ज) adj. *auf gepflügtem Boden ge-
wachsen, angebaut* (von Culturpflanzen): कृष्टजानामोषधीनां ज्ञातानां च
स्वयं वेने M. 11, 144.

कृष्टपच्य (कृष्ट + पच्य) adj. *auf gepflügtem Boden reifend, angebaut*
(von Culturpflanzen) P. 3, 1, 114 (vgl. Vārt. 3). Vop. 26, 20. VS. 18, 14.

न कृष्टपच्यमग्नीयात् (वानप्रस्थः) BāG. P. 7, 12, 18. — Vgl. अकृष्टपच्य.

कृष्टपाक्य (कृष्ट + पाक्य) adj. dass. ÇKDr. nach einer Gramm.

कृष्टफल (कृष्ट + फल) n. *der Werth der Ernte* JĀGĀ. 2, 158.

कृष्टराधि (कृष्ट + राधि) adj. *im Landbau erfolgreich* AV. 8, 10, 24.

कृष्टि f. pl. *Menschen, Menschenstämme; Volk, Leute*; zuweilen näher
bezeichnet durch einen Beisatz wie मानुषीः RV. 1, 59, 5. 6, 18, 2. ना-
कुषीः 46, 7. मानवीः AV. 3, 24, 3. Urspr. wohl den *ager cultus* (von 2.
कृष्) bezeichnend, ist das Wort durch Vermittelung des Begriffs einer
menschlichen Niederlassung allgemeine Bezeichnung für Völkerschaft
geworden; vgl. तिति, विष्. NAIGH. 2, 3. समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमस्त
कृष्टयः RV. 8, 6, 4. 6, 31, 9. नमस्ते षम्य श्रोतसे गुणतिं देव कृष्टयः 8, 64, 10.
विश्वाः 4, 17, 6. 7. 30, 2. एकः कृष्टीरेवनोराय्य 6, 18, 3. मित्रः कृष्टीरुभि
चष्टे 3, 39, 1. धृति कृष्टीनाम् 5, 1, 6. 7, 83, 3. चैद्यस्य कृष्टयः 8, 5, 38. 1, 32,
11. 100, 10. 160, 5. 189, 3. 3, 49, 1. 4, 21, 2. 9, 69, 7. AV. 12, 1, 3, 4. Der
sg. ist nur ein Mal gebraucht: राजामि कृष्टरूपमस्य वज्रेः RV. 4, 42, 1.

König oder Herr der Menschen heissen Indra und Agni 1, 177, 1. 4,
17, 5. 7, 26, 5. 8, 13, 9. — 1, 59, 5. 6, 18, 2. 7, 5, 5. Die fünf Völkerschaften
(पञ्च कृष्टयः; vgl. auch तिति, चर्याणि, जन) ist Bezeichnung für alle Völ-
ker, nicht bloss für die arischen Stämme; eine alte Zählung, über deren
Ursprung wir in den vedischen Texten keinen ausdrücklichen Auf-
schluss finden. Vergleichen kann man, dass die Welträume oder Rich-
tungen öfters als fünf gezählt werden (besonders इमा याः पञ्च प्रदेशो
मानवीः पञ्च कृष्टयः AV. 3, 24, 2), wobei man hier als fünfte Richtung
die nach der Mitte (ध्रुवा दिक् AV. 4, 14, 8. 18, 3, 34) d. h. die Arier als
Mittelpunkt und um sie herum die Nationen der vier Weltgegenden
zu zählen hätte; vgl. die entsprechende Fünfteilung von Indien bei
HIJEN - THSANG (REINAUD, Mém. sur l'Inde 40. 141). Nach vedischem
Sprachgebrauch darf die Zahl fünf nicht als Bezeichnung einer unbe-
stimmten Vielheit angesehen werden. Nir. 10, 29, 31. RV. 2, 2, 10. 3, 33,
16. 4, 38, 10. 10, 60, 4. 119, 6. 178, 3. AV. 12, 1, 42. Nach den Lexicogr.
hat कृष्टि f. die Bed. von *Ziehen, Herbeiziehen* (कृष् TRIK. 3, 3, 94. कृष्या
H. an. 2, 85. आकर्ष MED. f. 8) und *Pflügen* (H. 866, v. l. für कृषि); das
m. die von *Weiser, Gelehrter* (AK. 2, 7, 5. TRIK. H. 341. H. an. MED.). —
Vgl. विश्वकृष्टि.

कृष्टिप्रा (कृष्टि + प्रा) adj. *die Menschen oder Völker durchziehend*:
उत स्मास्य पनयति जनां वृत्तिं कृष्टिप्रा (gen.) अभिभूतिमाशोः RV. 4, 38, 9.
कृष्टिमन् m. nom. abstr. von कृष्ट gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. In einer
Handschr. fehlt das Wort; ein Schreibfehler für कृष dürfte eigentlich
nicht angenommen werden, da der gaṇa keine Wörter für Farben,
welche im Sūtra besonders erwähnt werden, enthalten soll, aber wir
finden in ihm doch auch ताम्र.

कृष्टिहन् (कृष्टि + हन्) adj. *Völker niederwerfend* RV. 9, 71, 2.

कृष्टेत (कृष्ट, partic. von 2. कृष्, + उत्त) adj. *auf gepflügtem Boden
gesät* MBH. 13, 4702.

कृष्टोन्नस् (कृष्टि + ओन्नस्) adj. *Menschen bewältigend*, von Indra-
Varuṇa RV. 7, 82, 9 (voc.).

कृष्, कृषति (denom. von कृष्) sich wie Kṛṣṇa betragen Vop. 21, 7.

कृष् 1) adj. f. आ oxyt. Uṇ. 3, 4. ÇĀNT. 1, 12. *schwarz, dunkel* (Gegens.
श्वेत, शुक्ल; रौहित, अरुण) AK. 1, 1, 4, 23. TRIK. 3, 3, 123. H. 1397. 17.
an. 2, 136. MED. n. 8. नमः RV. 8, 85, 14. तमः AV. 5, 3, 11. रात्रिः 13, 3, 26.
रजः RV. 1, 35, 2. 4, 9. एम 58, 4. त्वक् 130, 8. 9, 41, 1. अमृम् 1, 140, 5. 92, 5.
लोमानि ÇAT. Br. 1, 1, 4, 2. शकुन 14, 1, 4, 31. RV. 10, 16, 6. AV. 7, 64, 1.
Kuh ÇAT. Br. 2, 2, 4, 15. 9, 2, 3, 30. Pferd LĀṬJ. 3, 1. Kleid ÇAT. Br. 5, 2,
5, 17. Schuhe KĀṬJ. ÇA. 22, 4, 21. अन्यदेवते कृष्मन्यत् RV. 3, 33, 11. (श्रो-
पथे) रामे कृष्ते अतिक्रि च AV. 1, 23, 1. 8, 7, 1. RV. 8, 41, 10. 82, 13. VS.
24, 1, 10, 40. AV. 5, 23, 4. TS. 5, 2, 4, 2. 3, 4, 4. 4, 9, 3. कृष्णं असेधृत् सव-
नो जाः RV. 6, 47, 21. 8, 62, 18. यस्यां कृष्णमरूपां च संक्षिते अक्षरात्रे वि-
क्षिते भूम्यामधि AV. 12, 1, 52. कृष्णं च वर्णमरूपां च सं धुः RV. 1, 73, 7.
KĀṬJ. ÇA. 7, 3, 23. पुरुषः कृष्णः पिङ्गलः ÇAT. Br. 11, 6, 4, 7, 13. (क्षविक्) अ-
नतिकृष्णो जनतिश्चेतः (Sch. = नातिबालो नातिवृद्धः) LĀṬJ. in Ind. St.
1, 31. लोहितकृष्णवर्णा (v. l. लोहितशुक्लकृष्ण) ÇYETĀÇ. Up. 4, 5. तिल
Suçr. 1, 377, 13. अतो मुक्लो विकृगः कोविलः R. 2, 52, 2. Vet. 4, 8. H.
49. कृष्णनेत्र *schwarzäugig*, ein Beiw. Çiva's MBH. 14, 200. कृष्णवास 13,